

УДК 331.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-12>

Лунова Т.С.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Національна академія статистики, обліку та аудиту
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5360-6688>

Lunova Tetiana

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті проведено аналіз стану зайнятості населення України в умовах воєнної економіки, розкрито основні причини зростання кількості безробітних. Розглянуто погляди вітчизняних науковців щодо напрямів активізації зайнятості та відновлення параметрів ринку праці. Охарактеризовано пропозиції Європейської асоціації бізнесу, спрямовані на удосконалення нормативної бази функціонування ринку праці. Проаналізовано заходи, що здійснюються урядом для підвищення зайнятості, зокрема: введення податкових пільг для фізичних осіб-підприємців; розроблення програми релокації підприємств; реалізація проекту «eРобота»; затвердження нового порядку надання компенсації роботодавцям за працевлаштування окремих категорій зареєстрованих безробітних. Зроблено висновок про те, що у післявоєнний період необхідно є розробка Стратегії відновлення та стабілізації вітчизняного ринку праці.

Ключові слова: зайнятість, безробіття, ринок праці, робочі місця, трудове законодавство, релокація.

DIRECTIONS OF ACTIVATING THE EMPLOYMENT OF THE POPULATION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE WAR ECONOMY

The article examines the state of employment of the population of Ukraine in the conditions of the military economy. The changes that took place in the labor market compared to 2021 have been determined. Expert assessments of the number of unemployed in Ukraine in 2022, carried out by the Ministry of Economy of Ukraine, the Kyiv School of Economics, the International Labor Organization and the National Bank of Ukraine, were considered. The reasons for the increase in the level of unemployment are revealed, among which the main ones are the collapse of business, the destruction of the production base of many enterprises as a result of missile attacks of the Russian Federation, the forced reduction of staff in order to optimize costs. The study of the European Business Association on the state of work of companies in January 2023 is characterized. It was found that only 54% of companies were fully operational during this period. The views of domestic scientists regarding directions for employment activation and restoration of labor market parameters were considered, among which the attraction of donor funds for the creation of new jobs was highlighted as the main one; formation of effective programs for retraining and improving the qualifications of employees; development of short-term plans for relocation or reorientation of some enterprises; stimulation by the state of private business in order to expand opportunities for employment of the population; creation of effective conditions for self-employment of the population; expansion of sources of financial support for business by methods of granting grants and attracting foreign investments. The proposals of the European Business Association regarding the improvement of the regulatory framework for the functioning of the labor market are described. Measures implemented by the government to increase employment are analyzed, in particular: introduction of tax benefits for individual entrepreneurs; development of the enterprise relocation program; implementation of the "eRobota" project; approval of a new procedure for providing compensation to employers for employment of certain categories of registered unemployed. It was concluded that there is a need to create a mechanism for providing jobs to internally displaced persons, and in the post-war period, to develop and implement a Strategy for the restoration and stabilization of the domestic labor market.

Key words: employment, unemployment, labor market, jobs, labor legislation, relocation.

JEL Classification: E24, E29, J23

Постановка проблеми. За період повномасштабної війни РФ в Україні українська економіка зазнала значних втрат, серед яких і зниження зайнятості населення та зростання рівня безробіття. Внаслідок закриття підприємств, руйнування їх виробничої бази багато працівників втратили роботу, а збільшення числа внутрішньо переміщених осіб привело до зміни структури попиту та пропозиції робочої сили. Аналітики та експерти вважають, що пошук шляхів підвищення зайнятості населення слід розпочинати якомога раніше, ще в період воєнного стану. Це дасть можливість прискорити відновлення соціально-трудової сфери країни у післявоєнний час та запобігти виникненню хронічного безробіття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стану вітчизняного ринку праці в умовах воєнної економіки присвячені наукові публікації таких вчених, як К. Багрій, Н. Любомудрова, К. Маркевич, О. Пишуліна, І. Штундер, сучасні аспекти зайнятості аналізуються в оглядах науково-дослідних установ, зокрема Національного інституту стратегічних досліджень, Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. Проблема зайнятості української робочої сили опікується Міжнародна організація праці.

Постановка завдання. Метою статті є огляд напрямів підвищення зайнятості населення України в умовах воєнної економіки та у післявоєнний період.

Виклад основних результатів дослідження. У Законі України «Про зайнятість» термін «зайнятість» визначено як «не заборонену законодавством діяльність осіб, пов'язану із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно» [1].

Зайнятість населення відіграє вагомий роль у функціонуванні національної економіки. Вона впливає на рівень життя громадян, забезпечуючи їх добробут; забезпечує виробництво матеріальних і духовних благ; сприяє економічному зростанню, обумовлює соціально-економічний розвиток країни. У 2021 р. кількість зайнятого населення працездатного віку складала в Україні 15,0 млн. осіб, за п'ять років цей показник змінився незначним чином (рис. 1).

У порівнянні із 2017 р., кількість зайнятих зменшилась на 0,5 млн. осіб або на 3,2%. В основному, ці зміни були пов'язані з процесами трудової міграції. Рівень зайнятості працездатного населення (відношення кількості зайнятих до чисельності населення працездатного віку) дорівнював у 2017 р. 64,5%, а в 2021 р. – 65,3%.

Кількість безробітних в країні коливалась від 1697,3 тис. осіб у 2017 р. до 1709,5 тис. осіб у 2021 р. Рівень безробіття (за методологією МОП) склав у 2021 р. 10,3%.

Війна привела до різкого зниження зайнятості українського населення. За оцінками Міжнародної організації праці (МОП) в перші два місяці війни було втрачено 4,8 млн. робочих місць, що становило 30% робочих місць, які існували в довоєнний період [3]. Точних даних щодо рівня зайнятості та кількості безробітних в Україні у 2022 році немає, адже Державна служба статистики України під час війни таких досліджень не проводить.

За різними оцінками, кількість безробітних в країні сягає від 2,6 до 4,5 млн. осіб (рис. 2).

Міністерство економіки України оцінює кількість безробітних у 2,6 млн. осіб, за розрахунками Київської

школи економіки їх в Україні налічується 3,5 млн. осіб, більш песимістичні оцінки наводить Міжнародна організація праці (4,1 млн. осіб), експерти НБУ називають цифру у 4,5 млн. безробітних в Україні.

Основними причинами збільшення кількості безробітних є скорочення бізнесу на багатьох підприємствах, їх вимушене закриття, руйнування виробничої бази внаслідок ракетних обстрілів РФ. За дослідженнями Європейської асоціації бізнесу (ЕВА), у 83% компаній, що входять до її складу, відбулося падіння бізнесу. Робота компаній за станом на січень 2023 р. характеризується такими даними:

- працюють у повному обсязі – 54%;
- працюють з обмеженнями – 46%;
- обмежили географію своєї діяльності – 44%;
- працюють онлайн – 14%;
- закрили частину офісів (торгових точок, відділень) – 23% [5].

Ці зміни в роботі бізнесу, звичайно, спричинили зниження рівня зайнятості на ринку праці. На зниження зайнятості населення вплинуло і зростання біженців. За висновками ООН, після 24 лютого 2022 року з України виїхали майже 13 млн. осіб, більшість з них вже повернулися, а статус тимчасового захисту в країнах Євросоюзу отримали 4,77 млн. українських громадян [4]. За оцінками МОП, із загальної кількості біженців біля 43,5% до початку війни працювали, а з початком війни звільнилися або втратили роботу [3].

Війна привела до появи значної кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО). На сьогодні в Україні офіційно зареєстровано 4867 тис. ВПО, а за міжнародними оцінками кількість внутрішніх переселенців перевищує 7 мільйонів громадян [6]. Цим людям не завжди вдається працевлаштуватися на нових місцях проживання.

Такі різкі зміни на ринку праці, спричинені війною РФ в Україні, обумовлюють потребу в пошуку напрямів активізації та відновлення його параметрів на якісно новому рівні.

На думку І. Штундер, такі напрями можуть включати «створення стимулів для швидкого працевлаштування працівників; формування дієвих програм пере-

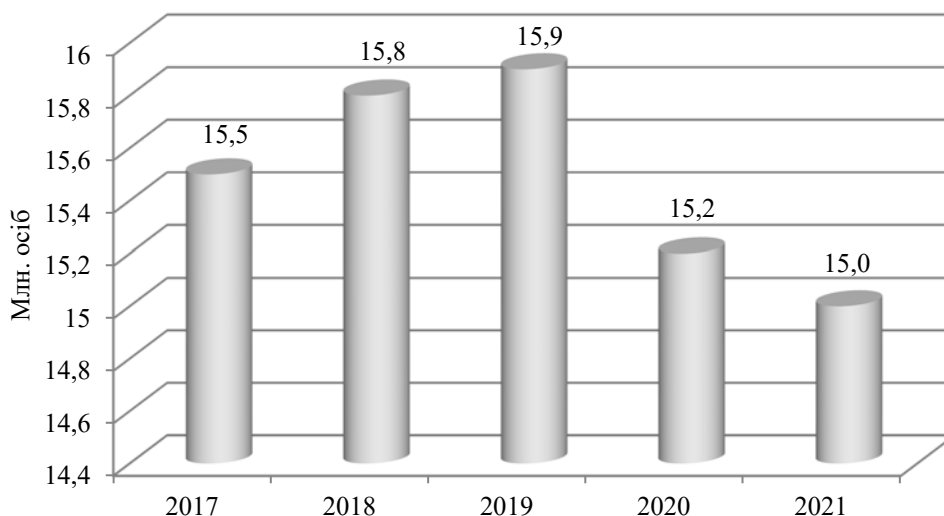

Рис. 1. Кількість зайнятого населення працездатного віку в Україні у 2017–2021 рр., млн. осіб

Джерело: [2]

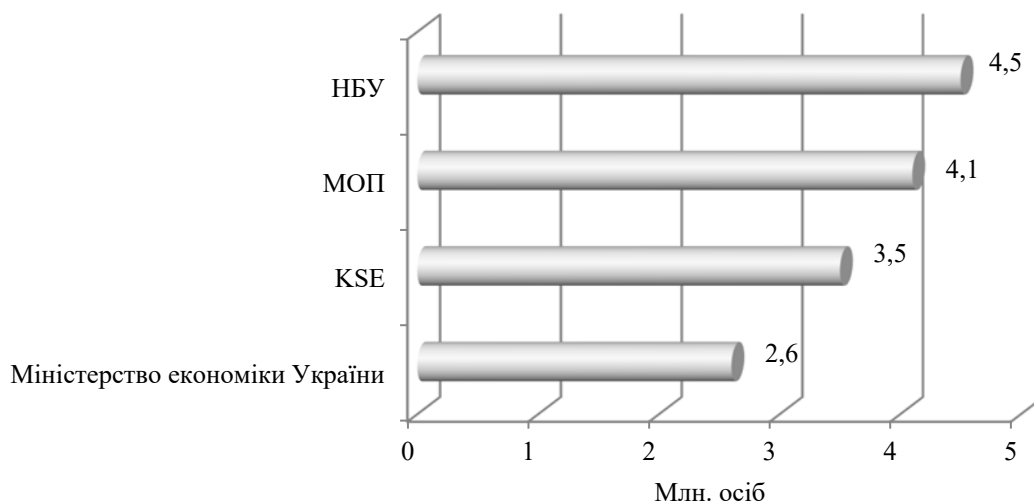

Рис. 2. Експертні оцінки кількості безробітних в Україні у 2022 році, млн. осіб

Джерело: [4]

кваліфікації та підвищення кваліфікації згідно вимог поточної ситуації; залучення донорських засобів до створення нових робочих місць; прогнозування професій, які в короткостроковій та середньостроковій перспективі будуть користуватися попитом на ринку праці; створення програм зайнятості для внутрішньо переміщених осіб; розвиток дистанційних форм зайнятості» [7].

О. Пищуліна та К. Маркевич вважають, що ефективними інструментами для підвищення зайнятості населення можуть стати: «перерозподіл робочої сили між секторами економіки; розробка короткострокових планів щодо релокації чи переорієнтації деяких підприємств, допомоги бізнесу, який через бойові дії не може сплачувати заробітну плату працівникам та податки» [8].

Пропозиціями К. Багрія є організація громадських робіт по відновленню зруйнованих населених пунктів та соціально-економічної інфраструктури, а також стимулювання державою приватного бізнесу щодо розширення можливостей для зайнятості населення [9, с. 47].

Широкий перелік заходів щодо підвищення зайнятості населення пропонує Н. Любомудрова, зокрема:

- створення ефективних умов для самозайнятості населення;
- популяризацію робітничих професій та виведення їх на рівень престижності;
- створення ефективних програм, спрямованих на перепрофілювання та підвищення кваліфікації, розробка програм зайнятості молоді, впровадження практики дуальної освіти;
- створення механізмів сприятливого інвестиційного клімату в країні;
- сприяння з боку держави створенню нових робочих місць;
- розширення джерел фінансової підтримки бізнесу методами надання грантів та залучення іноземних інвестицій [10].

Аналітики Національного інституту стратегічних досліджень вважають, що оновлена політика зайнятості повоєнної економіки повинна містити такі основні напрями:

- екстрене забезпечення зайнятості та доходів за умов стабілізації безпеки та соціогуманітарної ситуації для груп осіб, що найбільше постраждали від війни;
- створення умов для відновлення економіки приймаючих громад;

– загальнодержавну політику створення й розвитку робочих місць, яка має ґрунтуватися на принципах концепції гідної праці, а також сприяти розбудові інституційної спроможності ринку праці та соціального діалогу на національному рівні [11].

Європейська асоціація бізнесу розробила пропозиції щодо відновлення економіки України. Для удосконалення трудових відносин в Україні, підвищення рівня зайнятості та зниження рівня безробіття аналітики ЄАБ пропонують оновити трудове законодавство, привести його у відповідність із міжнародними стандартами та вимогами ЄС із обов'язковим збереженням основного курсу на лібералізацію трудового законодавства. Удосконалення нормативної бази функціонування ринку праці потребує прийняття законодавчих актів, направлених на:

- надання можливостей для погодження між працівником і роботодавцем зручних для них умов праці в рамках індивідуальних трудових договорів, збільшення ролі таких договорів в процесі регулювання трудових відносин;
- розширення сфер застосування строкових трудових договорів;
- забезпечення рівних можливостей жінок та чоловіків у трудових відносинах, в процесі роботи та під час працевлаштування;
- зменшення впливу профспілок на регулювання трудових відносин задля недопущення зловживань з боку профспілок своїми правами та повноваженнями;
- вдосконалення норм щодо отримання дозволів на застосування праці іноземців, створення більш спрощеного механізму для видачі дозволів іноземцям, які направляються в Україну для виконання функцій, важливих для післявоєнного відновлення економіки України;
- більший фокус на виконанні сервісної функції Державної служби з питань праці, ніж на виконанні контрольної функції;

– посилення клієнтоорієнтованого підходу Державної служби зайнятості, з фокусом на підвищення рівня задоволеності послугами служби з боку клієнтів усіх категорій (особливо незахищених/вразливих категорій населення) та на підвищення ефективності роботи служби [12].

Першим кроком української влади, спрямованим на стимулювання розвитку вітчизняного бізнесу, а, отже, і на підвищення зайнятості населення, стало введення у березні 2022 року комплексу податкових пільг для фізичних осіб-підприємців, які полягають у наступному:

– отримання права на використання спрощеної системи оподаткування бізнесу з оборотом до 10 млрд. грн. – зменшення ставки єдиного податку з 5% до 2% від обороту без ПДВ;

– звільнення від сплати єдиного податку платників 1 та 2 груп (передбачено добровільну сплату на період дії воєнного стану);

– скасування штрафних санкцій та пені за порушення в сфері сплати ЄСВ;

– звільнення від плати за землю та екологічного податку на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або які були тимчасово окуповані збройними формуваннями РФ;

– отримання права ФОП, самозайнятими особами та членами фермерських господарств не нараховувати та не сплачувати за себе ЄСВ до припинення або скасування воєнного стану [13].

Для стимулювання розвитку вітчизняного бізнесу Кабінетом Міністрів України було розроблено програму релокації підприємств, зміст якої полягає у переміщенні підприємств з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій, у безпечні регіони Західної України. Мета програми – збереження виробничого потенціалу країни та робочих місць. За даними Міністерства економіки України, у жовтні 2022 року за програмою релокації в більш безпечні регіони переміщено 761 підприємство, 80% з них вже відновили роботу на новому місці [14].

Для створення нових робочих місць в Україні реалізується урядовий проєкт «Робота», який включає грантові програми, спрямовані на стимулювання підприємницької діяльності. Зокрема, це програми мікрогрантів на відкриття чи розвиток власного бізнесу, грантів на створення й розвиток переробних підприємств, закладки саду та виноградарства, тепличного господарства. Обов'язковою умовою отримання мікрогранту є створення підприємцем 1–2 робочих місць, залежно від суми мікрогранту.

У 2022 р. загальна сума отриманих мікрогрантів склала 777 млн. грн., це передбачає створення більше 8 тис. робочих місць. У 2023 р. планується видача мікрогрантів на суму 1,8 млрд. грн. [14].

У лютому 2023 року КМУ затвердив новий порядок надання компенсацій роботодавцям за працевлаштування окремих категорій зареєстрованих безробітних. Цим порядком передбачається надання роботодавцям таких компенсацій:

– компенсації фактичних витрат у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідну особу за місяць, але не більше подвійного розміру мінімального страхового внеску – за працевлаштування роботодавцем строком не менше ніж на 2 роки за направленням центру зайнятості зареєстрованих безробітних з числа осіб, які мають додаткові гарантії у працевлаштуванні та перебувають у статусі зареєстрованого безробітного понад 1 місяць;

– 50% фактичних витрат на оплату праці, але не більше розміру мінімальної заробітної плати – за працевлаштування роботодавцем за направленням центру зайнятості строком не менше ніж на один рік осіб, яким до настання права на пенсію за віком залишилося не більше 5 років, а також осіб, які перебувають у статусі зареєстрованого безробітного понад 1 місяць і належать до таких категорій: особи з інвалідністю, які не досягли пенсійного віку; учасники бойових дій;

– 50% мінімальної заробітної плати за відповідну особу за місяць, за умови якщо роботодавець за направленням центру зайнятості працевлаштовує зареєстрованого безробітного із числа осіб: віком до 25 років, які сумарно мають страховий стаж не більше 12 місяців; віком до 35 років – на перше робоче місце; звільнених із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби – на перше робоче місце після такого звільнення [14].

Отже, наведені приклади свідчать про те, що українським урядом застосовуються різноманітні інструменти для активізації зайнятості на вітчизняному ринку праці.

Висновки. Проведений огляд сучасного стану зайнятості населення в Україні засвідчив про значне скорочення робочих місць, спричинене війною РФ, зростання кількості безробітних внаслідок згорання бізнесу, руйнування виробничої бази багатьох підприємств, вимушеного скорочення штатів з метою оптимізації витрат. Така ситуація вимагає пошуку напрямів відновлення параметрів вітчизняного ринку праці на якісно новому рівні. Кабінет Міністрів України ще з березня 2022 року почав здійснювати необхідні заходи для підвищення рівня зайнятості населення. Подальших досліджень вимагають питання створення механізму забезпечення робочими місцями внутрішньо переміщених осіб, а в післявоєнний період – розроблення та реалізація Стратегії відновлення та стабілізації вітчизняного ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Про зайнятість населення: Закон України від 5.07.2012 № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Аналітична записка МОП. Вплив кризи в Україні на сферу праці: попередні оцінки. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2022-05/UKR_Brief%20note_11May-2022.pdf.
4. Вінокуров Я. Мільйони українців втратили роботу через війну. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/8/694732/>.
5. У 83% компаній ЕВА відбулося падіння бізнесу у 2022 році. URL: <https://eba.com.ua/u-83-kompanij-eva-vidbulosya-padinnya-biznesu-u-2022-rotsi/>.

6. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України: підсумки 2022 року. URL: https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/prezentaciya_za_2022_rik_5_nova.pdf.
7. Штундер І. О. Ринок праці України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1453/1398>.
8. Пищуліна О., Маркевич К. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. Аналітична записка. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>.
9. Багрій К., Кучінік Р., Кучінік Н. Безробіття в Україні під час війни: аналітичний аспект. *Облік, аналіз і аудит*. 2022. Випуск 2 (86). С. 32–51.
10. Любомудрова Н. П., Гойчук В. І. Зміни на ринку праці в умовах воєнного стану та перспективи післявоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 40. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1462>.
11. Ринок праці в умовах війни: тенденції та перспективи. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-v-umovakh-viynu-tendentsiyi-ta-perspektyvy>.
12. Пропозиції Європейської бізнес-асоціації щодо відновлення економіки України. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika>.
13. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2120-20>.
14. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua>.

References:

1. Pro zainiatist naseleennia: Zakon Ukrainy vid 5.07.2012 № 5067-VI [On employment of the population: Law of Ukraine from 07.05.2012 No 5067-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> [in Ukrainian].
2. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
3. Analitichna zapyska MOP. Vplyv kryzy v Ukraini na sferu pratsi: poperedni otsinky [Analytical note of the ILO. The impact of the crisis in Ukraine on the labor sphere: preliminary assessments]. Available at: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2022-05/UKR_Brief%20note_11May-2022.pdf [in Ukrainian].
4. Vinokurov Ya. Miliony ukraintsv vtratyly robotu cherez viinu [Millions of Ukrainians lost their jobs because of the war]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/8/694732/> [in Ukrainian].
5. U 83% kompanii EVA vidbulosia padinnia biznesu u 2022 rotsi [83% of EVA companies experienced a decline in business in 2022]. Available at: <https://eba.com.ua/u-83-kompanij-eva-vidbulosya-padinnya-biznesu-u-2022-rotsi/> [in Ukrainian].
6. Ministerstvo z pytan reintehratsii tymchasovo okupovanykh terytorii Ukrainy: pidsumky 2022 roku [Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine: 2022 results]. Available at: https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/prezentaciya_za_2022_rik_5_nova.pdf [in Ukrainian].
7. Shtunder I. O. (2022). Rynok pratsi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Labor market of Ukraine under martial law]. *Економіка та суспільство*, no. 40. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1453/1398> [in Ukrainian].
8. Pyshchulina O., Markevych K. (2022). Rynok pratsi v umovakh viiny: osnovni tendentsii ta napriamy stabilizatsii. Analitichna zapyska [The labor market in the conditions of war: main trends and directions of stabilization. Analytical note]. Available at: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf> [in Ukrainian].
9. Bahrii K., Kuchinik R., Kuchinik N. (2022). Bezrobittia v Ukraini pid chas viiny: analitichnyi aspekt [Unemployment in Ukraine during the war: analytical aspect]. *Облік, аналіз і аудит*, no. 2 (86), pp. 32–51 [in Ukrainian].
10. Liubomudrova N. P., Hoichuk V. I. (2022). Zminy na rynku pratsi v umovakh voiennoho stanu ta perspektyvy pisliavoiennoho vidnovlennia [Changes in the labor market in the conditions of martial law and prospects for post-war recovery]. *Економіка та суспільство*, no. 40. Available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1462> [in Ukrainian].
11. Rynok pratsi v umovakh viiny: tendentsii ta perspektyvy [The labor market in the conditions of war: trends and prospects]. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-v-umovakh-viiny-tendentsiyi-ta-perspektyvy> [in Ukrainian].
12. Propozytzii Yevropeiskoi biznes-asotsiatsii shchodo vidnovlennia ekonomiky Ukrainy [Proposals of the European Business Association regarding the recovery of the economy of Ukraine]. Available at: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/> [in Ukrainian].
13. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dii norm na period dii voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 № 2120-IX [On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law: Law of Ukraine from 03.15.2022 No 2120-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2120-20> [in Ukrainian].
14. Ofitsiyniy sait Ministerstva ekonomiky Ukrainy [Official website of the Ministry of Economy of Ukraine]. Available at: <https://www.me.gov.ua/> [in Ukrainian].